

Co by mělo umět dítě, které jde v září do školy?

- ✓ správně vyslovovat všechny hlásky
- ✓ vyřídít jednoduchý vzkaz
- ✓ vydržet nad zadaným úkolem
a pracovat samostatně alespoň čtvrt hodiny a práci dokončit
- ✓ orientovat se, co je nahoře, dole, vpravo, vlevo, pod, nad
- ✓ recitovat básničku, zpívat písničku
- ✓ vědět jak se jmenuje, kolik mu je let, kde bydlí, znát dny v týdnu
- ✓ hrát jednoduché hry
- ✓ počítat po jedné do deseti
- ✓ držet správně tužku, netlačit, kreslit, aby tužka lehce klouzala po papíru
- ✓ umět vybarvovat jednoduché tvary a příliš nepřetahovat
- ✓ vystříhovat jednoduché tvary
- ✓ samostatně se oblékat, zapínat knoflíky, vázat klíčku
- ✓ dodržovat hygienu, jíst příborem
- ✓ umět pozdravit, poprosit, poděkovat

CO MÁ UMĚT PŘEDŠKOLÁK?

Co by měl předškolák před nástupem do školy zvládat? Jak napravit nedostatky v rozvoji dítěte?

Odpověď nabízí speciální pedagog z pedagogicko-psychologické poradny.

V posledních letech stoupá procento dětí s odkladem povinné školní docházky (OŠD). Odklad bývá odborníky doporučován tehdy, když se předpokládá, že dílčí nedostatky jednotlivých schopností se během jednoho roku upraví tak, že bude dítěti ulehčen následný nástup do 1. třídy ZŠ. Tyto schopnosti se většinou ale neupraví samy, a je tudíž třeba, aby rodiče nebo odborník po dobu OŠD s dítětem cíleně pracovali a podporovali rozvoj nevyzrálých schopností.

Uvedu souhrnně, jaké dovednosti, schopnosti a vědomosti jsou od prvňáčka na začátku školní docházky vyžadovány a jak se postupně vyvíjejí a rozvíjejí.

Hrubá motorika

Nedostatky v této oblasti se projevují u dítěte nešikovností, neobratností a nekoordinovaností pohybů, kdy je narušena jejich souhra. Cviky, které chceme s dítětem provádět, by měly být zaměřeny na celkové pohyby, na používání těla koordinovaně jako celku. Vhodné je provádět cviky rukou a nohou ve vodě, která uvolňuje. Vhodné je plavání a cviky podobné těm, které se cvičí např. v Sokole. Důležitá je souhra pohybu s kontrolou zraku a myšlením, tzv. vizuomotorická koordinace. Zde je vhodná např. „školka s míčem nebo se švihadlem“. Kromě házení a chytání míče musí dítě i správně počítat, sledovat změny, provádět různé pohyby, soustředit se, je zapojena i paměť.

Předškolák by měl mít osvojeny základní pohybové dovednosti jako např. překonat určitou vzdálenost, překážku přeskokem, výskokem, skokem (přes lavičku, polštář apod.), udržet rovnováhu (přecházení po provaze položeném na zemi, hra na sochy), skákat po jedné noze, chytat a házet míč, skákat přes švihadlo, zvládnout jednoduchý rytmický pohyb (vhodné je spojení určitého pohybu s říkankou nebo písničkou, s hudebním doprovodem, čímž zároveň dítě připravujeme na sluchovou analýzu a syntézu slov).

Jemná motorika

Děti s nedostatky v této oblasti podávají horší výkony ve škole, protože neuvolněná ruka ovlivňuje výkony nejen při psaní, ale i při čtení, výtvarné a tělesné výchově. Děti se vyhýbají kreslení, kreslí nerady, kresba je na nižší úrovni. Vzhledem k tomu, že ruka je neobratná, mají děti problémy i v pracovních činnostech, v sebeobsluze (zavazování tkaniček, zapínání zipů, knoflíků, používání přístroje apod.) Manuální zručnost je rozvíjena denně běžnými činnostmi (osobní hygiena – mytí, čištění zubů, česání, oblékání), hrou (stavění z kostek, oblékání panenek, hry s bábovíčkami na písku). Dále doporučuji trhání a stříhání papírů, lepení, modelování, muchlání různých materiálů, navlékání korálků, činnosti, kdy jsou zapojeny zejména dlaně a prsty rukou.

Grafomotorika

Pro budoucí psaní dítěte ve škole je důležité, aby ruka, kterou bude psát, byla dostatečně připravená a uvolněná (viz jemná motorika). Důležité je, aby byly uvolněné tzv. velké klouby ruky (rameno, loket a zápěstí). Ty se uvolňují nejčastěji krouživými pohyby ve stoji nebo předklonu. Nejdříve provádíme krouživé pohyby ve vzduchu, později pastelkou na velký papír.

Aby budoucí prvňáčky nebolela brzy ruka, aby písmo bylo upravené, aby stačili tempu práce, je potřeba, aby správně drželi psací náčiní. Musí umět vytvořit tzv. špetku (jako když chceme solit třemi prsty). V poloze prstů jako při solení můžeme vložit tužku mezi prsty (tužka se vloží mezi tři prsty tak, že je přidržována shora lehkou palcem a ukazovákem a prostředník je podsunutý pod tužkou). Zbývající dvěma prsty (malík, prsteník) může dítě přidržovat malou lehkou kuličku vytvořenou např. z papíru. Dětem, u kterých se nedaří vyvodit správné držení, jsou doporučovány trojhranné tužky a pastelky.

Nesmíme také zapomenout na správné sezení při kreslení u stolu. Na židlička by dítě mělo sedět tak, že se nohama dotýká země. Deska stolu by měla být tak vysoko, aby opřené ruce se stolem tvořily v lokti pravý úhel. Dítě by mělo umět nakreslit čáru, kruh, šneka, horní a dolní oblouček, vlnovku, horní a dolní smyčku, čtverec, obdélník apod.

Zraková percepce

Schopnost zrakového vnímání se rozvíjí od narození. Nejdříve dítě vnímá světlo a tmou, později obrysy obličejů, dále se vnímání zpřesňuje směrem k větší diferenciaci tvarů, což je později důležité při nácviu čtení a psaní. U většiny dětí předškolního věku dosahuje zrakové vnímání před nástupem do školy dostatečné úrovně pro nácviu školních vědomostí.

Rozdíl mezi obrázkem lišícími se tvarem pozná dítě až asi ve věku čtyř let, později dítě rozlišuje obrázky stejné tvarem, ale obrácené vertikálně (podle osy nahore – dole). Nejobtížnější je rozlišování stejných tvarů obrácených k sobě horizontálně (zrcadlově podle osy vpravo – vlevo). Předpokládá se, že záměna písmen u dyslektiků je způsobena tím, že tyto děti ve zrakové percepci setrvávají v období, kdy rozlišují pouze tvar, ne polohu (úroveň zrakového vnímání zůstává přibližně na úrovni čtyřletého dítěte). Ukázalo se, že u dětí, které měly později obtíže ve čtení, se projeví již v předškolním věku nedostatky v rozlišování tvarů, které se liší podle osy v rovině horizontální či vertikální.

V souvislosti se zrakovým vnímáním se setkáváme i s pojmy zraková paměť, zraková analýza a syntéza. Zraková paměť představuje vlastnost jedince uchovávat zrakové podněty, v případě školáka např. tvary písmen. Ta ovšem představují již určitý zjednodušený symbol. Než dítě k těmto symbolům dospěje, musí se naučit uchovávat a rozpoznávat konkrétní předměty a jejich obrázky (toto se cvičí např. při pexesu, Kimově hře, co se změnilo na obrázku, dokresli, co na obrázku chybí apod.). Dítě by mělo umět rozpoznávat předměty a obrázky jako celek, zároveň je ale umět i rozložit na části (rozložený obrázek, puzzle) – mluvíme o zrakové analýze a syntéze.

Sluchová percepce

Sluchové vnímání u dítěte začíná rozeznáváním zvuků a lokalizací zvuku, odkud přichází (určit polohu určitého zvuku). Dítě by mělo umět vyčlenit určitý zvuk (např. ťukání, šustění, cinkání). Jedná se o diferenciaci akustické předlohy („odfiltrovat“ vedlejší zvuky, soustředit se na to nejdůležitější, aby se nenechalo lehce vyrušit vedlejšími, nepodstatnými podněty).

Mezi čtvrtým a pátým rokem začíná dítě rozlišovat jednotlivá slova ve větě (k tomu slouží říkadla, která řeč rytmizují a celek věty dělí do menších částí, čímž se dítě učí sledovat slova i jednotlivé slabiky slov). Slova a slabiky mohou děti vytleskávat nebo vyřukávat, určovat jejich počet a následnost.

Kolem pátého roku začínají děti vnímat jednotlivé hlásky ve slově. Nejdříve jsou schopny určit první hlásku, kterou slovo začíná (pes – p), potom poslední hlásku ve slově: nejdříve slova končící souhláskou (pes – s), potom teprve končící samohláskou (pole – e). Nejobtížnějším úkolem sluchové diferenciaci je určit hlásku uprostřed slova (pes – e). Určování pozice hlásky ve slově je důležitým předpokladem pro zvládnutí čtení a psaní. Přibližně v šesti až sedmi letech věku dochází k rozlišování a vnímání délky samohlásky (dal – dál) a rozlišování mezi měkkými a tvrdými slabikami (di, ti, ni – dy, ty, ny).

Předčíselné představy

Na osvojování matematiky ve škole se dítě připravuje vlastně celé předškolní období. Schopnosti pro matematiku jsou podmíněny, tvořeny jednotlivými dílčími složkami, které tvoří zrakové a sluchové vnímání, prostorová orientace, paměť, verbální (slovní označení), lexické (čtenářské), grafické (písemné), operacionální resp. Numerické schopnosti a usuzování.

Před nástupem do školy by budoucí žák měl zvládat to, že při počítání prvků určité množiny musí do počítání začlenit každý prvek pouze jednou a žádný nesmí vynechat (např. při počítání panenek, autíček, kostek, rohlíků v obchodě). Dále má osvojeno počítání do deseti až dvaceti, zná následnost čísel (v řadě čísel žádné nevynechá ani neopakuje). Ví, že na konci počítání řady prvků poslední jmenované číslo představuje celkový počet odpočítávaných prvků. Dítě by v tomto období mělo již vědět, že nezáleží na směru odpočítávání a že pořadí sčítaných prvků nemění konečný výsledek a že k činnosti lze sčítat nejen stejné, ale i tvarově či velikostně odlišné předměty.

Řeč a vyjadřovací schopnosti

Dítě v době nástupu do školy má slovní zásobu, kterou tvoří přibližně 2500 slov. Řekne, jak se jmenuje, jak je staré, kde bydlí, nezaměňuje pojmy včera, zítra, dokáže zopakovat dvojverší. Je schopno reprodukovat povídku, pohádku, zapamatovat si melodii a abstrahovat. Je dobré, když umí dítě vyjádřit jednu věc několika slovy (muž – pán).

Velmi důležitá je správná výslovnost, protože vada řeči často ovlivňuje úroveň diktátů, opisů i čtení (při psaní dítě píše, jak vyslovuje a vznikají tak zbytečné chyby). V případě jakékoliv vady řeči je potřeba spolupracovat s logopedem a začít s nápravou řeči co možná nejdříve, určitě před nástupem do školy.

Sociální a pracovní zralost

Dítě by v této době mělo zvládat určité sociální situace, mělo by se umět odpoutat od rodičů. Dítě již částečně zvládá své city a reakce bez křiku a pláče. Dále by mělo znát a dodržovat určitá základní pravidla společenského chování (vykání dospělým, zdravení, děkování apod.). Nemělo by být příliš bojácné a úzkostné v kontaktu s vrstevníky a dospělými, což může negativně ovlivňovat navazování vztahů, zapojování do společné činnosti.

Nesmíme zapomenout na samostatnost v sebeobsluze a na osvojené hygienické návyky (dítě se umí samo obléknout, obout, zapnout si knoflíky, zip, zavázat si tkaničky, jíst přiborem, udržovat si pořádek ve svých věcech). Dále by mělo umět samostatně splnit jednoduchý úkol jako např. zaplacení nákupu, obstarat drobný nákup, vyřídít vzkaz.

Odkladové děti

OŠD často doporučují i pediatři, kteří ale bohužel nemohou rodičům podat odborné informace týkající se rozvíjení jednotlivých schopností (jestliže se nejedná o zdravotní důvody). Proto bych doporučovala, aby v takovém případě rodiče zkontaktovali pracovníka příslušné pedagogicko-psychologické poradny a vyžádali si konzultaci.

Rodič by měl vědět, z jakého důvodu je jeho dítěti doporučován nástup do školy o jeden rok později. To mu nejlépe sdělí psychologové a speciální pedagogové, kteří mají s danou problematikou dlouholeté zkušenosti. Navrhnou, jak s dítětem následně doma pracovat, jak jednotlivé schopnosti rozvíjet a posilovat.

Řada poraden pořádá pro předškoláky kurzy, které jsou zaměřené na rozvoj schopností potřebných pro budoucí zvládání nároků 1. třídy ZŠ. V průběhu těchto kurzů mají rodiče možnost vidět své dítě při práci pod vedením pedagoga, vidí, v čem je úspěšné nebo naopak co mu nejde. Mají možnost srovnání s jinými dětmi. Rodiče jsou informováni o tom, na čem se aktuálně pracuje a která schopnost je tím rozvíjena. Pro práci doma jsou jim dávana jednoduchá cvičení.

Dítě se učí stále

Při každé hře, při čtení pohádek, povídání si, při každé společné činnosti se vždy dítě něčemu novému přiučí. Procvičováním určité schopnosti rozvíjíte vždy i schopnosti jiné, protože se navzájem prolínají a doplňují. Někdy s pomocí speciálních cvičení pro děti předškolního věku můžete mnohé dohonit, aniž by musely mít odložený nástup do školy o jeden rok.

V případě, že je OŠD realizován, je nutno se v průběhu tohoto roku dítěti věnovat více a pomáhat mu drobné nedostatky dohnat a případné problémy minimalizovat. V případě, že v průběhu tohoto roku dítěti nepomůžete, nastane za rok obdobná situace a dítě nebude do školy připraveno o nic více. Snažte se, prosím, z tohoto roku vytěžit co nejvíce.

Nezapomínejte, že dítě musí vědět, že ho máte rádi a že se zajímáte o jeho drobné starosti. To vše proto, aby vědělo, že je mezi vámi pevná citová vazba, že má v rodině i v mateřské škole zázemí, pocit jistoty, přátelství a bezpečí.

Napsala PaedDr. Lena Fábryová

CO BY MĚL UMĚT KAŽDÝ PŘEDŠKOLÁK ?

- ✓ Znat své jméno a příjmení.
- ✓ Samozřejmostí by měla být správná výslovnost všech hlásek zvládnutá před nástupem do školy.
- ✓ Správně držet tužku mezi palcem a ukazováčkem, aby konec tužky mířil k rameni, netlačit.
- ✓ Je dobré před nástupem do školy rozvíjet jemnou motoriku ruky (navlékání korálek, stavění z kostek a stavebnic, vystřihování, samostatné tvoření...).
- ✓ Pracovat samostatně v kolektivu ostatních dětí.
- ✓ U zadaného úkolu vydržet aspoň čtvrt hodiny a být schopen dokončit práci.
- ✓ Mít číselnou představu do pěti.
- ✓ Vystřihovat jednoduché tvary.
- ✓ Sluchem rozpoznat první hlásku ve slově.
- ✓ Samostatně se obléci a zavazovat tkaničky.
- ✓ Dodržovat základní hygienu (mytí rukou před jídlem a po použití WC, používat kapesník) a pořádek v osobních věcech.
- ✓ Jíst lžící i příborem.
- ✓ Dokázat pozorně poslouchat pohádku, vyprávění a jednoduše reprodukovat text, popř. odpovědět na otázku.

CO BY MĚL ZNÁT A UMĚT PŘEDŠKOLÁK ?

Mgr. Vodinská Jana

Základními hledisky, podle kterých se určuje, zda je dítě zralé na školní docházku jsou:

Fyzické kritérium

- Váha +/- 18 kg.
- Filipínská míra (dosažení ruky přes hlavu na protilehlé ucho).

Psychické kritérium

- Dítě by mělo být schopno samostatně a logicky uvažovat.
- Správně vyslovovat hlásky, mluvit v souvislých větách a srozumitelnou řečí.
- Měl by umět říci jak se jmenuje, kde bydlí, znát svůj věk, dny v týdnu.
- Zvládat jemnou i hrubou motoriku motoriku.
- Orientovat se, co je dole, nahoře, vlevo, vpravo, pod, nad.
- Kolektivní hry.
- Recitovat básničku, zpívat písničku.
- Počítat po jedné do deseti.
- Držet správně tužku.
- Vystřihovat jednoduché tvary.
- Vydržet nad zadaným úkolem a umět pracovat samostatně i ve skupině.
- Navázat kontakt s dospělými, mít z nich respekt.
- Samo se oblékat a obsluhovat, dodržovat hygienu.
- Umět pozdravit, poprosit, poděkovat.

CO BY MĚLO UMĚT A ZNÁT 3-4 LETÉ DÍTĚ ?

Tříleté dítě by mělo v následujících oblastech ovládat a znát:

MATEMATIKA

- počítat do tří a ukázat odpovídající čísla na prstech
- ovládat pojmy: jeden-mnoho, velký-malý, široký-úzký, vysoký-nízký, stejné-různé atd.
- znát základní barvy
- znát základní geometrické útvary
- srovnávat předměty dle velikosti, barvy, tvaru
- srovnávat počet předmětů
- vybírat do páru předměty s danou charakteristikou

ROZVOJ ŘEČI

- znát názvy okolních předmětů: nábytku, nádobí, hraček, oblečení atd.
- znát jeden příznak každého předmětu
- znát názvy základních činností (běhat, skákat atd.)
- opakovat básničky a písničky

POZORNOST

- min. 3-4min. soustředěně vyplňovat úkol
- nacházet párové předměty
- ze skupiny předmětů vybrat potřebný
- všímat si vlastností a kritérií předmětů
- nacházet shody a rozdíly mezi předměty

PAMĚŤ

- zapamatovat si 2-3 obrázky
- zapamatovat si 3-4 slova, zopakované několikrát dospělým
- pamatovat a opakovat pohyby, zopakované 1-2x dospělým
- pamatovat si detail nebo vlastnost předmětu

MYŠLENÍ

- skládat obrázek ze 2-4 částí
- nalézat a vysvětlovat nesoulad na obrázcích
- nalézat přebytečný předmět a vysvětlit svůj výběr
- nacházet shody a rozdíly mezi předměty

MOTORIKA

- rozstříhnout nůžkami papír
- vytvářet a lepit válečky a kuličky z plastelíny
- kreslit kroužky, tečky a linky
- opakovat pohyby prstové gymnastiky

OKOLNÍ SVĚT

- znát názvy a mít představu o domácích (kráva, kůň, prase, kočka, pes atd.) a divokých (medvěd, vlk, zajíc, liška atd.) zvířatech
- znát názvy třech-čtyřech zástupců z řad ptáků, ryb, hmyzu
- znát názvy základních rostlin - třech-čtyřech zástupců z řad stromů a květů
- mít představu o ovoci, zelenině
- mít představu o materiálech, ze kterých jsou vyrobeny okolní předměty
- znát části dne (ráno, den, večer, noc)
- umět rozpoznat počasí (déšť, sníh, vítr, duha...)

TĚLESNÁ VÝCHOVA

- umět skákat po dvou nohách (snožmo)
- házet a chytat míč
- držet rovnováhu, přecházejíce desku položenou na zemi
- znát pravidla osobní hygieny

HUDBA

- hýbat se v rytmu hudby
- kopírovat zvuky
- korigovat sílu hlasu, hovořit nahlas-potichu
- mělo by mít představu o zvucích okolního světa (zpěv ptáků, zvuky zvířat, hmyzu, šum vody, dopravy, zvuky vydávané domácími spotřebiči atp.)